

Јелена М. Младеновић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за природно-математичке
и информатичке науке

УДК 37.018.53
37:929 Аџић С.
Оригинални научни рад
Примљен: 16. октобар 2018.
Прихваћен: 13. новембар 2018.

Ивана М. Милић
Катедра за друштвено-хуманистичке науке

ПОЉСКЕ УЧИОНИЦЕ – ДОПРИНОС САВРЕМЕНОМ ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ¹

Апстракт: Предмет рада чини представљање пољских учионица као модела савременог приступа образовању и васпитању. Посебна пажња посвећује се доприносу наставе ван зидова учионица, хигијенском и педагошком значају, а све у циљу личног телесног и душевног напретка деце и целокупног друштва уопште. Аутори анализирају књигу Сретена Аџића *Пољска учионица – хигијенско-педагошка усџанова, са 66 слика* из 1924. године. Књига садржи практична упутства како реализовати идеју о пољским учионицама.

У раду су дескриптивном методом представљене пољске учионице као места у природи где је ученицима и наставницима омогућено да кроз интеракцију са природом, окружени зеленилом биљака, у пријатној атмосфери и на свежем ваздуху изучавају природне науке и математику, да читају, записују, послушују звукове из околине, да кроз физичку и умну активност логички закључују и проналазе везе међу садржајима из разних области. Аутори су у закључним разматрањима истакли да је неопходно оживљавање пољских учионица као модела иновирања наставног процеса.

Кључне речи: пољске учионице, Сретен Аџић, савремени приступ образовању и васпитању, интеграција садржаја, холистички развој.

ЛИК, ПЕДАГОШКЕ ИДЕЈЕ И ОРИЈЕНТАЦИЈЕ СРЕТЕНА АЈИЋА

Сретен Аџић, истакнути педагог, методичар и научник друге половине 19. и прве половине 20. века био је више од две деценије на челу најуређеније учитељске школе у предратној Србији. Као велики ентузијаста и један од

¹Чланак представља резултат рада на билатералном пројекту „Претпоставке и могућности развијања иновативних модела наставе у функцији остваривања транспарентности универзитетског образовања и подизања конкурентности на домаћем и иностраном тржишту знања”, који реализују и финансирају Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина (Р. Србија) и Педагошки факултет Универзитета у Приморском, Копар (Р. Словенија) (2017–2019).

најпредузимљивијих људи у образовању тога времена, својим педагошким радом и напредним идејама допринео је развоју учитељских школа у Србији и целокупног тадашњег школства. Поштујући основни принцип практичне педагогије „учећи гледај и гледајући учи” (Парлић-Божовић 2007), кроз практични рад, али и снагом свога духа, настојао је да пронађе педагошке одговоре на актуелна друштвена и васпитно-образовна питања у теорији и пракси. Ипак, он није био теоретичар, а своје списе и забелешке наменио је животной пракси.

Унапређујући наставу тога времена кроз своје педагошко учење и просветни рад, осветлио нам је пут у будућност, изградивши мост до данашњег система институционалног образовања и васпитања.

Ацић износи савремене педагошке идеје о школи, истичући да је стваралачки рад одлика добре школе, да су упућивање или навођење, посматрање, стварање, развијање вештина и умења, подстицање самосталности и дружељубивости руководећа начела у творачкој, радној школи, стављајући на тај начин у други план вербалну методу (Ацић 1939).

Он је био реформатор, учитељ истраживачког духа који је тежио рушењу екстерних ограничења у просветним приликама у Србији и није признавао стереотипе, већ је трагао и проналазио нове методе рада. Дело *Училишљеве забелешке* је збирка његових учитељских и школских доживљаја или случаја, описаних детаља из праксе, у којем је конкретизовао своје педагошке погледе засноване на преживљеним искуствима кроз праксу и педагошки рад на терену. Забелешке „Водена змија”, „Помрачење месечево”, „Кроз васиону” показатељи су да је Ацићева настава била очигледна, да су екскурзије, наставна средства и активни начин усвајања садржаја били примарни принцип његове наставе (Ацић 1924б).

Ацић се интересовао за астрономију, природне науке, посебно је волео ботанику, па се његова свестраност рефлектовала и на његов рад. Водио је ђаке да посматрају ноћно небо, наводећи их да сами спознају значај астрономије, те постојање календара, мерења тачног времена или значај географске карте. Са ученицима је планирао изглед школског врта и сађење биљака, показивао им је медоносне и лековите биљке, упознајући их и са народним именима тих биљака. Правио је играчке од дрвета и хартије и показивао ученицима како се њима рукује. Према његовим речима, све у настави полази од доживљаја, стога је своја угледна предавања описивао до детаља, будући дивљење, пажњу, интересовање и поштовање код својих ученика. Доживљаји и доживљавања постају тако његово, али индиректно и савремено педагошко начело. Сведоци смо да се данашња савремена педагошка мисао и пракса све више базирају на активности и већем ангажовању ученика у настави.

Ангажовањем Сретена Ацића, стара, оронула зграда бившег Окружног суда и Војне команде у Јагодини прерасла је у модерну школу, а њено отварање изазвало је велику пажњу, чак су и изасланици бугарско-грчког министарства просвете долазили да проучавају живот и рад у јагодинској школи.

Ученици школе, усмеравани и предвођени Сретеном Ацићем, пусто и баровито земљиште поред зграде преобратили су у воћњак и парк. Нешто касније, припојено је велико земљиште у близини школе, те је на њему засновано пољопривредно школско имање. Нераскидива веза је постојала између Ацића и његових ђака, те су јагодинску школу, да би одржавали предавања, обично из хигијене, пољопривреде, алкохолизма, задругарства будућим колегама, посећивали бивши ученици те школе, тада учитељи који су се истицали својим радом.

Велика је заслуга Ацића у изради нацрта и за друге јавне и приватне вртове широм Јагодине.

ПОЉСКЕ УЧИОНИЦЕ И ШКОЛЕ НА ОТВОРЕНОМ

Идеја о пољским учионицама или учионицама на отвореном покренута је почетком 20. века са жељом да се деца оболелој од туберкулозе, која су изостајала са наставе јер су била изолована у санаторијумима, помогне у савладавању школских обавеза на свежем ваздуху. Рад у пољским учионицама показао се као решење, а медицинско особље је учествовало у здравственој едукацији, пратило и бележило опоравак болесника. Ефекти наставе у пољским учионицама били су позитивни (Феслер 2000).

Према сачуваним подацима, зна се да је 1909. године у немачком градићу Шарлонтенбургу отворена *шумска школа* за опоравак и образовање болесне деце у шуми борова, уређеном парку природе (Ацић 1924: 5–6). То је била прва школе те врсте у Европи. Конструкција зграде је била скромна, али пажљиво планирана за наставу. Предвиђен је био простор за свако дете понаособ, а све у складу са њиховим интересовањима, потом простор за поврће и остало биље и дистрибуцију семена, за гимнастику и игре на отвореном, за изградњу кућица и кавеза за љубимце о којима би се деца старала, стазе за шетњу и изучавање природе, посматрање живота биљака и животиња, промене годишњих доба и осталих аспеката природних наука. Искуства стечена током активности у оваквом, отвореном окружењу повећивана су и примењивана на наставу осталих предмета, цртања, аритметике, географије, читања, музике. Слично су биле организоване и остале школе у Европи; тако је школа у близини Бирмингема у Енглеској поседовала зграду са уређеним собама, купатилима, кухињом, баштом, игралиштем и делом где су неговане животиње. За двадесет петоро деце били су задужени доктор, медицинска сестра и један учитељ, који је реализовао наставу природних наука, ручног рада, хигијене и физичког васпитања.

Доктор Алберт Матју (Albert Mathieu) на трећем интернационалном конгресу школске хигијене у Лондону 1907. године истиче: „More air! More air in the schoolroom, more air in the lungs, more air in the curriculum!” (Кингсли, Дреслар 1916: 196). Идеја школа на отвореном је да пружи знање усме-

рено на потребе, у складу са могућностима сваког поједница, уз смењивање усмерених активности и одмора. Више слободе оставља више могућности за испољавање оригиналности у постизању резултата.

У то време идеје о пољским учионицама се реализују и у Италији, Француској и Мађарској. У Риму је постојала путујућа школа, где су деца носила камп столице и књиге преко рамена и ходала од места до места за учитељем. У пољским учионицама у Фиренци смењивала се настава са гимнастиком, баштованством, слободним активностима и игром, уз краће шетње.

У Америци су такве школе похађала деца лошег општег здравља, здравствено запуштена, неухрањена, анемична, са туберкулозом, али су ту боравила само током лета, у зградама попут шатора или једноставне структуре, као један вид летње школе. Касније су поједине школе адаптиране и за боравак током зиме, чак до 12 °С, али су деца била омогућена зимска одела (неки вид вреће за спавање или пиџаме од вуне преко одела), те су могла да седе напољу топло обучена. Захваљујући добрим архитектонским решењима, неке зграде су имале могућност отварања целе једне стране зида или су имале прозоре на врху и стално отворене. На тај начин су деца посматрањем живих бића имала могућност да уче о природи, а самим тим и да живе у складу са њом. Реализацији физичких вежби, у простору за игру или у башти, исхрани и адекватној одећи поклањана је посебна пажња. Како је расло интересовање за пољске учионице и школе на отвореном, тако се повећавао њихов број, па су формиране у преко тридесет градова Америке и то за здраву децу.

Изградња пољских учионица представљала је савремени искорак школства у и тадашњој Србији. На територији Србије пре Првог светског рата постојале су четири учитељске школе, од којих су женске биле у Београду и Крагујевцу, а мушке у Алексинцу и Јагодини. По педагошкој делатности и интернатском уређењу, јагодинска школа се истицала као најбоље уређена школа на Балкану, те је као таква привлачила стране делегације и појединце. Захваљујући Сретену Ацићу, који је био њен управник, разрушена зграда на ледини постала је утицајна школа са уређеним вртом и пољским учионицама каквих није било у другим учитељским школама у Србији. У школи су се обављали практични пољопривредни радови на школском инструктивном добру и неговао ручни рад у радионици опремљеној алатом, примењивана су правила о радном и времену за одмор, које су питомци школе проводили у „певању, свирању, у игри и мудрим забавама” (Стојановић 1924).

Пољска учионица је дефинисана као место у природи, направљено за држање часова редовне наставе ван школских зидова. Најчешће је у близини школске зграде, у школском дворишту или врту, у порти цркве или оближњој општинској шуми. Назив *пољска учионица* формиран је од термина *пољу*, *напољу* и означава учионицу напољу, ван зидане зграде. Ацић је разматрао и назив *зелене учионице* али је сматрао да је овај израз сувише песнички. Иако

је предвиђао да ће термин *пољска учионица* у Србији бити промењен јер је за то доба представљао новину, он је до данас остао исти. По Европи су их у то доба називали *школе у природи* или *шумске школе*, али се он није слагао са наведеним терминима из разлога што пољске учионице нису увек у природи или у шуми.

Основни захтев пољске учионице јесте да буде ван уличне прашине, буке, саобраћаја и томе слично. Она мора бити на отвореном, слободном ваздуху, у зеленилу, увек под строгим хигијенским и педагошким условима. Управо су овако биле уређене пољске учионице Сретена Аџића када је постао управитељ нове Мушке учитељске школе у Јагодини. Велика је била његова заслуга у ангажовању и привлачењу пажње тадашњег министарства просвете Србије да за пољске учионице откупи 10.5 хектара земљишта у близини школе. На том простору је настало огледно и инструктивно пољопривредно добро, за ученичка вежбања будућих учитеља, које је те исте, 1903. године претворено у леп, украсни врт, са унапред пројектованим пољским учионицама. Прва полуафмитаатарска учионица за предавања, са столицама за седење и покретним клупама, изграђена је неколико година касније, 1906. године, са подигнутим задњим делом, тако да ученици у предњим клупама седе најниже, а они иза добро виде и чују наставника. Место за наставника је такође издигнуто. Ове учионице могле су се користити за општа предавања или за пољске свечаности, скупове ученика (до 400 ученика) и слично, а биле су ограђене живом оградом.

Учионице су коришћене од пролећа до јесени, и по сунчаном и по хладном времену, изузев у случају кише и јаког ветра, за скоро све предмете осим лепог писања јер није било могућности да се држи хартија, док је настава гимнастике реализована у посебној учионици на отвореном – на гимнастишту. Постојала је бојазан наставника да ће ученичку пажњу и наставу у пролеће да омета лет и песма славуја, којих је у врту било шест парова, међутим, предавања су увек настављана са још већим расположењем.

Према Аџићу, постоје два типа пољских учионица – *природне*, где деца седе на трави, испод разгранатог дрвета или у шуми и *вештачке*, које су плански осмишљене и различитог облика (хладњак и сјеница, под једним дрветом, под групом дрвећа, у полукругу и допунске учионице). Такође, у књизи *Пољска учионица* описује план израде и материјале које треба користити и детаљно наводи биљке најпогодније за ту сврху.

Посебну пажњу привлачи његова идеја о изради допунских пољских учионица, где наводи:

- гимнастиште – за вежбање, соколство, војно вежбање и ученичко игралиште;
- скровишта (шушњари) – скровита места где могу да се склоне појединци или мање групе ученика како би могли на миру да размишљају, читају, разговарају, а све у зеленилу и свежини, окружени ароматичним четинарима.

Могу да буду за дружење или за читање и учење, када су клупе окренуте једна од друге;

– украсни школски врт и пољопривредно добро, али не за редовна предавања, већ за учење уз шетњу, нарочито рано ујутру и предвече. Ацић препоручује свакој школи да направи парк, у коме треба засадити најважније биљке наше земље и који би био очигледно средство за изучавање ботанике.

Украсни школски врт јагодинске Мушке учитељске школе је био ботаничка башта са 205 врста шибља и дрвећа из Србије и Балканског полуострва, као и 310 врста биљака са свих осталих континената. Наше врсте су биле засађене по ботаничком „азбучном” реду, односно по сродности врста (Ацић 1924а). Шибље и дрвеће је било распоређено према висини, боји и облику лишћа у уметнички обликован врт, који је изазивао дивљење сваког ко је у њега крочио.

Пољопривредно добро било је уређено на сличан начин, а ученици су га користили под надзором учитеља. Простирало се на 10.5 хектара и било је једно од уређенијих имања у Србији, на коме је могла да се изводи практична обука ученика из пољопривреде. Ученици су из повртњака, шљивака и винограда добијали намирнице за исхрану. Практичне вештине питомци су стицали и у богато опремљеним радионицама за ручни рад (Ристић 1939).

Током Првог светског рата, школа и парк су претрпели велика оштећења. Школа је прорадила 1919. године, али је због материјалне оскудице било врло тешко вратити јој изглед у стање пре рата.

Ацић се није бавио излетничким похођењем школске околине, већ је током дугог низа година студиозно и предано радио на пројектовању и уређивању амбијента у природи за учионице, у којима би ученици и учитељи често могли да бораве и раде. Јагодинске пољске учионице нису биле само места за боравак у природи, већ и најпогоднији амбијент за реализацију образовно-васпитних садржаја.

ДОПРИНОС АЦИЋЕВИХ ПОЉСКИХ УЧИОНИЦА И ШКОЛА НА ОТВОРЕНОМ ХОЛИСТИЧКОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ

Допринос пољских учионица је вишеструк. Оне, према Ацићу, имају хигијенски, педагошки, морални, естетички и социјални значај. Ево како Сретен Ацић описује хигијенски значај, који поставља на прво место: „Чист, свеж ваздух, засићен кисеоником, често измешан и са озонном, а са минималним количинама угљен-диоксида, прашине и других примеса, од неочењене је вредности за човечији организам уопште, а за дечји организам, који тек расте и развија се, још је од неизмерно веће вредности.

Без довољно животворнога кисеоника у ваздуху оксидација је дечје крви недовољна, те су стога и све органске функције неправилне. Од тога

после и дечији организам омлитави, закржља, постане неотпоран према заразним клицама, а добивену болест тешко пребољева, и још се теже од ње опоравља” (Аџић 1924а: 12).

Редовни боравак деце у пољској учионици доприноси стварању ведре атмосфере за рад, веселом расположењу, деца су пажљивија и заинтересованија за садржаје, њихови доживљаји су интезивнији и потпунији, брже и трајније памте и лакше примењују стечена знања. Аџићеве речи потврђују претходну констатацију: „Што ова деца схвате у пољској учионици од наставе, то се брзо и потпуно апсорбује и асимилује душевно, те све боље задржавају и памте, затим запамћено боље комбинују и везују у логичке мисли, а те мисли боље слажу у говорно изражавање” (Аџић 1924а: 13). Усклађеност душевних, менталних и физичких функција – у здравом телу је и здрав дух (*Mens sana in corpore sano*) – примарно је начело Аџићевог рада. У пољским учионицама васпитни успех је већи и трајнији, а ученици са мање напора, за краће време, успевају да савладају предвиђене садржаје, темељитије и потпуније их схватају него кад их уче у затвореној учионици, између четири зида школе. На душевно стање ученика пријатно, благо окружење у природи има позитиван утицај, а сталожене и добронамерне радње даље воде формирању моралних навика јер „ко пева – о злу не мисли, тако се то може рећи и: ко је расположен и весео, тај не може чинити зла” (Аџић 1924а: 14).

Рад у естетски удешеној учионици пружа боље услове за схватање естетске суштине, за одушевљење оним што је лепо и савремено и постизање логичког склада у мислима, чиме естетско делање постаје уједно и етичко, испуњено логичким смислом (Аџић 1924а: 15). Кроз наставу у пољским учионицама ученици се социјално развијају и стварају интимну везу са природом. У данашњем васпитању човек је све више усмерен само на човека, удаљен је од природе, постаје ванприродно биће, а институционализовано образовање не олакшава и не доприноси његовом ступању у интеракцију са природом и истинском образовању људског бића.

Стога социјално-васпитно подизање омладине треба да иде у правцу општег друштвеног развоја, са тежњом да се омогући и продуби веза са природом, где ће свако имати више разумевања и поштовања према њеним благодатима. Човек треба да постане и остане природно биће, а то се постиже само усмеравањем од најранијих дана дечијих живота.

Пољске учионице олакшавају, мање замарају (душевно и физички) и саме учитеље, омогућујући им еластичност у раду, боље извођење закључака и моралних поука на часовима, а усхићење и интензивније ангажовање учитеља у раду код деце додатно буди „одушевљење за добро делање” (Аџић 1924а: 15).

Пољске учионице или школе на отвореном имају велике предности у образовању тела и ума ученика, посебно за децу из урбане средине. Њихово постојање такође доприноси лечењу оболелих од хроничних респираторних болести, попут плућне туберкулозе, узнапредовале фиброзе и бронхиекта-

зија. Истраживање спроведено тридесетих година прошлог века показало је побољшање здравственог стања оболелих од астме код четири петине болесника након њиховог доласка у школу на отвореном. Такође, дневне школе на отвореном сматране су корисним за нервозну децу јер њихова раздражљивост није имала познатих узрока, физичких и психолошких. Боравак у школама на отвореном на овакву групу деце имао је благотворно дејство, док би боравак у кућним условима и напуштање школе на отвореном оставио негативне последице, успорио развој и напредак у сваком аспекту (Бернс 1937).

У пољским учионицама или школама на отвореном придавана је важност правилној исхрани, због физичке исцрпљености, неухрањености деце и недостатка енергије за правилан рад нервног система. Управо зато су израђиване посебне табеле са предложеним намирницама и калоријским вредностима које деца треба да добију за оброке или одговарајуће дијете, у зависности од потребе и општег стања сваког детета. У периоду 1913–1914. године у Америци је било много деце која су похађала јавне школе на отвореном, а испољавала су клиничке симптоме малнутриције (Кингсли, Дреслар 1916).

Такође, поред физичког значаја за опште здравствено стање деце, правилна исхрана је имала и васпитну улогу. Тако су деца учена да заједно са учитељима, у оквиру предмета Домаћинство, планирају и спремају поједине оброке кроз забаву и као релаксацију, да их сервирају, а потом све распreme и оперу посуђе после јела. Обавеза практичне припреме obroка омогућавала је остваривање васпитних задатака наставе, кроз социјализацију и дружење. Велики је значај пољских учионица, школа на отвореном у континуираном и константном праћењу здравственог стања ученика. С обзиром на то да су у оквиру таквих институција хигијенски стандарди веома високи (строга стерилизација због туберкулозе и одређених болести деце), доктори и сестре вршили су улогу медицинског супервизора пратећи и бележећи здравствено стање сваког ученика (у Њујорку је 1913. године објављен конкурс за позицију медицинског супервизора у школама на отвореном, а доктор који се јавио је волонтерски обављао предвиђене дужности). Осмишљен је био протокол визите и праћења здравља ученика током дана, а редовно је деци мерена тежина, напредак, малформације, обављани су систематски прегледи, а свако дете је имало картон у који је недељно уписивано опште здравствено стање (Кингсли, Дреслар 1916).

Школе на отвореном доприносе успостављању хоризонталне повезаности између породичног и институционализованог васпитања, а све у циљу свеобухватног развоја детета. Полазна тачка у Ацићевим педагошким разматрањима је управо целовити развој човека, „јединство телесних и душевних својстава, то јест концепција о интегралности и целовитости човековог физичког и духовног бића” (Парлић-Божовић 2007: 203).

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Учионице у природи, на отвореном, првобитно су имале намену да болесној или деци на опоравку омогуће континуирано похађање наставе. Првенствено су школе биле лоциране у шуми, а, у појединим случајевима, у парковима или на већем земљишту, на крововима градских зграда или на напуштеним одмориштима, па чак и плажама. Природна средина, на чистом ваздуху, уз усмерене или слободне активности, без буке и осталих стресора који могу довести до поремећаја равнотеже у организму детета, потом интеракција са животињама и биљкама, посматрање и истраживање окружења – представљају доминантни метод рада школе на отвореном. Иако су примарно настале из тежње за очувањем хигијене и едукацијом о здрављу тела деце и као резултат идеје о формирању подстицајне средине за децу која нису могла да напредују физички ни ментално у току школовања у регуларним школама, концепт учионице/школе на отвореном представља значајну промену предузету у школском менаџменту у то време.

Насупрот томе, пољске учионице Мушке учитељске школе у Јагодини образоване су да би здравим ученицима била пружена прилика да у природи изучавају школске предмете. Ацић је истицао значај учитељске професије, те је школу представио као „храм среће – или гробље несреће свакога народа. Наставници су свештеници у томе храму – или гробари у томе гробљу” (Ацић 1891). Његове заслуге односе се и на критичко сагледавање наставног плана и трајности и функционалности знања. Он инсистира да се већа пажња посвећује знању које иде у дубину, а не умењу и површини у схватању, размишљању и расуђивању. Према његовим речима, наставни план је у то време био опширан, па се стога морао прелазити брзим корацима и површно. Зато је увео наставни план по шведском примеру, где је тежиште са теорије пребацио на праксу у вежбаоницама. Први је покренуо питање доживљајног поткрепљења сазнања у настави (Ацић 1924а), што је данашњи допринос темељној теоријској обради методика свих наставних предмета и извежбаности будућих учитеља за практичну реализацију наставе у основној школи.

„Живот и дело посветио је образовању и васпитању, уверен да је то најбољи пут развоја Србије и њене просвећености” (Парлић-Божовић 2007:15).

Ацићеве речи из дела *На ливадици вечности* остављене су у аманет будућим генерацијама: „У нашем лепоме школском врту, у Мушкој учитељској школи јагодинској, налази се једна прекрасна ливадица, коју ја називам Ливадица Вечности, а то стога, што се на тој ливадици налази засађено дрвеће, које собом претставља за човека читаву вечност. Ту су пре свега сви наши храстови, чији живот достиже старост и преко хиљаду година, а кад се употребе као грађа у води, трају још и другу целу хиљаду година. Затим је ту и тиса, која може да живи неколико тисућа година. Пак је, онда, ту и мамут-дрво или секвоја, које живи и до седам, па и до осам хиљада година. А најзад је ту и гинко, који собом претставља у еволуцији биљног царства

време од неколико милијона година. Па, зар те цифре не претстављају собом читаву вечност за кратковечног човека. Ето, зашто сам овој лепој ливадици дао име Ливадица Вечности... Да бих могао чешће и удобније уживати у њој, и утонути у маштања која она изазва у моме духу, наместио сам преко пута од ње, на најзгоднијем местанцу, клупу, укусну и удесну. А то је опет под једном омањом биљном вечношћу, једном сребрнастом словенском липом, која живи и до хиљаде година, али која нас, Словене, увек потсећа на оно прастаро доба, када су наши стародревни Словени, на острву Рујану (сада Ригену), приносили под липама жртве својим древним боговима, са религијским играма и песмама око жртвеника... Сви су ови наши храстови ту, на Ливадици Вечности, у свом родбинском друштву, где су се примили и ужилили, засађени рукама ђачким и мојим, и где сад мирно расту и напредују, у свом дрвеном детињству, а где ће, у доба свог мужанства и зрелих дрвета, опомињати, својом дуговечношћу, савременике своје на њихов кратковечни живот људски” (Ристић 1939: 70).

Замисли и идеје Сретена Ацића биле су савремени искорак, не само у предратној Србији него и у свету и свакако су представљале иновацију у организацији школског система. Примењиве у данашњем васпитно-образовном систему као вид амбијенталне наставе, допринеће холистичком развоју деце, што је коначна тежња савременог друштва.

ЛИТЕРАТУРА

Ацић (1891): Сретен Ацић, *Српска национална школа*, светосавски говор, Београд: Парна штампарија Народне радикалне странке.

Ацић (1924а): Сретен Ацић, *Пољска учионица – хигијенско-педagoшка усџанова (Salles d'étude en plein air, institution hygiénique-pédagogique): са 66 слика*, Београд–Земун: Издање Министарства народног здравља, Штампa графичког завода „Макарије” А. Д.

Ацић (1924б): Сретен Ацић, *Учишћеве забелешке, низ примера из васишћачкога рага*, Београд: Издавачка књијарница Геце Кона.

Ацић (1998): Сретен Ацић, *Увод у науку о васишћању*, Јагодина: Учитељски факултет.

Бернс (1937): С. L. С. Burns, *Open-Air Schools, Medical Officer*, 57, 191–192.

Кингсли, Дреслар (1916): S. C. Kingsley, F. B. Dresslar, *Open-air schools, Bulletin*, 23, Washington: Government Printing Office.

Николић (2000): Миодраг Николић, *Учишћевска школа у Јајодини, понос наше младосишћи*, Јагодина: Историјски архив.

Парлић-Божовић (2007): Јасна Парлић-Божовић, *Педagoшко учење и просветишћни раг Срешћена Ацића*, Косовска Митровица: Филозофски факултет.

Ристић (1939): Милован Ристић (ур.), *Срећен М. Ацић. Сјоменица у славу учитеља, професора, директора, педагога, научника и народног просветитеља од захвалних му ученика и поштовалаца*, Јагодина.

Стојановић (1924): Јосиф В. Стојановић, *Двадесетпетогодишњица Мушке учитељске школе Јагодинске: са 21 сликом у тексту*, Београд: Штампарија Дом.

Феслер (2000): М. D. Fesler, Open-Air Schools, *The Journal of School Nursing*, 16 (3), 20–25.

Jelena M. Mladenović

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department for Natural Sciences, Mathematics and Informatics

Ivana M. Milić

Department for Human Sciences

SRETEN ADŽIĆ'S FIELD CLASSROOMS AND THEIR CONTRIBUTION TO CONTEMPORARY EDUCATION

Summary: The paper deals with field classrooms as a model of the contemporary approach to education. Special attention is given to the hygienic and pedagogical impact of this kind of teaching to children's physical and mental development and the development of the society as a whole. Sreten Adžić's book *Field classroom – hygienic and pedagogical institution* (1924) was analysed. The book contains practical instructions for creating field classrooms.

By using the descriptive method, field classrooms are analysed as outdoor places in which students can learn natural sciences and mathematics, read, write, listen to nature sounds, practice logical reasoning skills and make connections between different subjects contents, through interacting with nature, surrounded with greenery, in an enjoyable environment in the fresh air. It can be concluded that the idea of using field classrooms in teaching should be revived as a way of modernizing the educational system.

Key words: field classrooms, Sreten Adžić, contemporary approach to education, integration of teaching contents, holistic development.